

Správa o používaní jazykov národnostných menšín za rok 2015¹

Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny

2016

¹ *Správa je spracovaná v súlade s čl. 3 písm. h) Štatútu Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny.*

Obsah

Úvod	3
Bulharská národnostná menšina	5
Česká národnostná menšina	7
Chorvátska národnostná menšina	9
Maďarská národnostná menšina	11
Moravská národnostná menšina	12
Nemecká národnostná menšina	13
Poľská národnostná menšina	14
Rómska národnostná menšina	15
Rusínska národnostná menšina	22
Ruská národnostná menšina	34
Srbská národnostná menšina	35
Ukrajinská národnostná menšina	37
Židovská národnostná menšina	39
Príloha č. 1	40
Príloha č. 2	41

Úvod

Správa o používaní jazykov národnostných menšín za rok 2015 (ďalej len „správa“) na základe článku 3 písm. h) Štatútu Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny sa zaoberá výskytom jazykov národnostných menšín v Slovenskej republike.

Prípravou správ² za rok 2015 sa zaoberal Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny Rady vlády pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť (ďalej len „výbor“) na svojom XX. zasadnutí 30. mája 2016. Na predmetnom zasadnutí bolo v záujme zefektívnenia a posilnenia participatívneho procesu prijaté uznesenie č. 82. Predmetným uznesením výbor zobral na vedomie informáciu o príprave správ za rok 2015 a odporučil predsedovi výboru zriadiť pracovnú skupinu zloženú zo zástupcov jednotlivých národnostných menšín a zástupcov štátnej správy – Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, Ministerstva kultúry SR, Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, Ministerstva spravodlivosti SR, Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity, Úradu splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny a Úradu vlády SR.

Dočasná pracovná skupina na vypracovanie hodnotiacich správ výboru podľa čl. 3 písm. f), g), h) Štatútu výboru o podpore kultúry národnostných menšín, o stave národnostného školstva a o používaní jazykov národnostných menšín za rok 2015 (ďalej len „pracovná skupina“) bola zriadená na obdobie od 23. júna 2016 do 30. septembra 2016 a pozostávala z 13-tich zástupcov a zástupkyň národnostných menšín (autorov správ), vedúcej pracovnej skupiny za Úrad splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny (ďalej len „úrad splnomocnenca“) a 7 zástupcov a zástupkyň štátnej správy. Autorov správ za národnostné menšiny nominovali členky a členovia výboru. Predseda výboru ich nominácie plne akceptoval. Členky a členovia pracovnej skupiny sa stretli na dvoch zasadnutiach 23. júna 2016 a 13. septembra 2016.

Členky a členovia pracovnej skupiny, zástupkyne a zástupcovia štátnej správy, mali možnosť z odborného a vecného hľadiska správu pripomienkovať. Všetky pripomienky boli

² Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť na základe článku 3 Štatútu Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny písm. f), g) a h) každoročne vypracúva:

- hodnotiacu správu o podpore kultúr národnostných menšín;
- správu o stave národnostného školstva;
- správu o používaní jazykov národnostných menšín.

autorkami a autormi za národnostné menšiny zohľadnené. Jednotlivé správy za národnostné menšiny odrážajú názory ich autorov a autoriek za národnostné menšiny.

Správa popisuje možnosti používania jazykov národnostných menšín vo verejnom živote, s dôrazom na dostupnosť informácií v jazykoch národnostných menšín, výskytom v tlači, médiách a kultúrnom živote. Miera používania jazykov národnostných menšín je odlišná, čo odráža aj rozsah správ za jednotlivé národnostné menšiny.

V závere niektorých správ sú definované priority a potreby riešenia na rok 2016 na zlepšenie stavu v tejto oblasti. Texty autorov a autoriek prešli čiastočnou jazykovou a štylistickou úpravou.

Bulharská národnostná menšina

Vzhľadom na malú početnosť a roztrúsenosť predstaviteľov bulharskej národnostnej menšiny po celom území Slovenska neexistuje oblasť vysokej koncentrácie bulharskej menšiny v pomere k väčšinovému obyvateľstvu alebo iným početnejším národnostným menšinám. Z tejto skutočnosti, ale aj z aktuálnej legislatívy, ktorá sa vzťahuje na používanie menšinových jazykov, vyplýva aj rozsah použitia bulharského jazyka v jednotlivých oblastiach spoločenského života.

Bulharský jazyk sa používa najmä v domácom prostredí, na stretnutiach a kultúrnych podujatiach organizovaných jednotlivými národnostnými organizáciami. Výnimočne sa s bulharským jazykom možno stretnúť aj v rámci bohoslužieb, konkrétne v kaplnke sv. Ladislava v Bratislavskom Primaciálnom paláci, kde pravidelne slúži bohoslužby v slovenskom aj bulharskom jazyku pravoslávny farár, otec Nikolaj Andonov.

Bulharský jazyk sa používa aj vo vzdelávacích inštitúciách s vyučovacím jazykom bulharským, a to v *Súkromnej bulharskej materskej škole*, *Súkromnej bulharskej základnej škole* a *gymnáziu Christa Boteva*, resp. v ďalších inštitúciách, ktorých zriaďovateľom je bulharský štát – Veľvyslanectvo Bulharskej republiky na Slovensku a Bulharské kultúrne a informačné stredisko.

Bulharský jazyk sa nepoužíva v úradnom styku, v obchodnej, ekonomickej a sociálnej sfére.

Predstavitelia bulharskej menšiny sa vyznačujú vysokou prispôsobivosťou a dobrou znalosťou slovenského jazyka v písanej aj hovorovej forme. Platí to aj pre Bulharov, ktorí sa prisťahovali na Slovensko relatívne nedávno, ale znalosť miestneho jazyka, kultúry a nadväzovanie aktívnych sociálnych kontaktov je pre nich prioritou vychádzajúcou z ich mentality.

Zverejňovanie informácií týkajúcich sa ohrozenia života, zdravia, bezpečnosti a majetku občanov, resp. iné dôležité informácie v bulharskom jazyku nie je známe.

V styku a komunikácii s orgánmi verejnej správy sa bulharský jazyk nepoužíva. Pri špeciálnych príležitostiach – napríklad svadobných obradoch – boli v minulosti na požiadanie miestnymi samosprávami zabezpečené prekladateľské služby do a z bulharského jazyka.

Ako vyplýva zo zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín (ďalej len „zákon o používaní jazykov“), podľa § 2 ods. 1, úradné informácie, dopravné značenie začiatku a konca obce, či iné označenia, ani používanie jazyka bulharskej národnostnej menšiny v obecnom rozhlase a v iných oblastiach nie je možné, vzhľadom na to, že v žiadnej obci nedosahujú hranicu 15% z celkového počtu obyvateľov.

V tlači, elektronických médiách a v kultúrnom živote sa bulharský jazyk vyskytuje len v ojedinelých prípadoch, a to:

- v časopisoch, on-line portáloch a ďalších informačných materiáloch z dielne jednotlivých menšinových organizácií s cieľom zabezpečiť informovanosť svojich členov;
- v rámci Národnostného magazínu Rozhlasu a televízie Slovenska (ďalej len „RTVS“).

V zdravotníckych zariadeniach a zariadeniach sociálnych služieb alebo zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately sa jazyk bulharskej národnostnej menšiny nepoužíva.

Vzhľadom na vysokú mieru asimilácie bulharskej národnostnej menšiny s väčšinovým obyvateľstvom za prioritu, resp. potrebu riešenia na ďalšie obdobie možno považovať podporu znalosti bulharského jazyka a kultúry medzi mladými ľuďmi, príslušníkmi druhej a tretej generácie Bulharov na Slovensku. Je potrebné vytvoriť aktivity zaujímavé pre mladé rodiny a mladšiu generáciu a prepojiť ich s aktivitami na podporu kultúry bulharskej národnostnej menšiny.

Česká národnostná menšina

Český jazyk je na území Slovenska dlhodobo prítomný. Vďaka morfolologickej a lexikálnej blízkosti, kultúrnym kontaktom i dvom etapám spoločnej česko-slovenskej štátnosti (1918 – 1939, 1945 – 1992), kedy bol na území Slovenska jedným zo štátnych jazykov jazyk český, je všeobecne vnímaný ako zrozumiteľný. Jazykom menšiny sa stal po rozdelení spoločného štátu v roku 1993, kedy stratil status úradného jazyka. Podľa výsledkov sčítania obyvateľstva sa v roku 2011 k češtine ako materskému jazyku prihlásilo spolu 0,7 % obyvateľov Slovenska. Ako komunikačný jazyk je bežne používaný v rodinách, kde sú českého pôvodu obidvaja rodičia, v rodinách etnicky zmiešaných je bežný bilingvizmus. Aj z uvedených faktov vyplýva definovanie používania českého jazyka v úradnom styku ako spĺňajúceho požiadavku základnej zrozumiteľnosti so štátnym jazykom, a to v § 3 ods. 4 zákona č. 270/1995 Z. z o štátnom jazyku Slovenskej republiky.,

Príslušníci českej národnostnej menšiny majú dostatok možností priameho kontaktu s českým jazykom vďaka všeobecnej dostupnosti autentickej českej kultúry (literatúra, film, televízia, rozhlas, divadlo, tlač a pod.).

Česká komunita na Slovensku vydáva v českom jazyku 3 tlačené periodiká: *Český spolok Košice* vydáva dvojmesačník *Stříbrný vítr*, *Český spolok v Martine* ročne vydáva 2 čísla periodika *INFO* a *Český spolok Bratislava* vydal v roku 2015 spolu 3 čísla *Informačného bulletinu*. Informujú o aktuálnom dianí v rámci svojej komunity, českej komunity všeobecne a pripomínajú významné udalosti a osobnosti českej histórie a kultúry. Podobný zámer majú aj internetové stránky 3 českých spolkov: *Český spolok v Bratislave* (www.cesi.sk), *Český spolok v Košiciach* (www.cske.sk), *Český spolok Liptov a Slovensko-český klub v Košiciach*, www.slovenskoceskyklub.sk), ktorý prevádzkuje aj facebookovú stránku.

Vysielanie v českom jazyku je súčasťou programovej skladby RTVS v rámci národnostného vysielania. Obidve redakcie – rozhlasová i televízna sídlia v Košiciach, z čoho vyplývajú isté regionálne limity obsahu ich vysielania. V rádiu Patria došlo v roku 2015 k zmene na pozícii redaktorky Českého magazínu v rámci národnostno-etnického vysielania s tým, že dnes túto pozíciu zastávajú 2 externé redaktorky. V rámci rozhlasového vysielania bolo v českom jazyku odvysielaných spolu 3 120 minút, čo predstavuje 24 premiérových uvedených vysielaní v trvaní 60 minút a 28 repríz taktiež v trvaní po 60 minút. Okrem toho bol ako mimoriadna relácia uvedený koncert konaný pri príležitosti 600. výročia upálenia majstra Jana Husa v trvaní 60 minút.

V rámci národnostného vysielania uvádzaného na RTVS – Dvojke bolo v roku 2015 odvysielaných 7 českých národnostných magazínov, každý v trvaní 27 minút (spolu 189 minút). Každý z nich bol minimálne raz reprízovaný. Informatívne materiály o aktivitách českej menšiny v trvaní priemerne 5 minút boli súčasťou aj 4 relácií Mix magazín. V rámci Národnostných správ (spolu 40) bol vždy uvedený aspoň 1 šot aktuálne informujúci o dianí v rámci českej komunity a celkovo bola jedna štvrtina Národnostných správ odvysielaná v českom jazyku. Obsahom televízneho vysielania bolo mapovanie aktivít českých spolkov, pričom osobitná pozornosť bola venovaná *Dňom českej kultúry*, *Ženskému zboru českého spolku v Košiciach*, priblíženiu významných udalostí a osobností v kontexte českých dejín a kultúry a napríklad aj projektu *Už vím, čo budu číst a poslouchat*. Zároveň bol v roku 2015 spolu štyrikrát reprízovaný 26 minútový dokument približujúci osudy českého gitaristu Štěpána Raka *Pieseň pre mamu*.

K obsahu vysielania nemajú príslušníci českej komunity na Slovensku výhrady, ako problém vidia jeho nedostatočné finančné zabezpečenie neumožňujúce pokrývať české dianie na území celého Slovenska a vysielací čas hlavne rozhlasových relácií, ktorý navrhujú posunúť do neskorších večerných hodín.

Chorvátska národnostná menšina

Chorvátsky jazyk sa používa medzi príslušníkmi chorvátskej národnosti pri ich vzájomnej komunikácii. Ústna komunikácia bola obvyklá aj v roku 2015 napríklad aj v ústnom styku na úrovni miestnych samospráv mestských častí – Bratislava-Jarovce a Bratislava-Čunovo, kde sú dlhodobo starostovia príslušníkmi chorvátskej národnostnej menšiny a hovoria chorvátskym nárečím bežne používaným v obci. Chorvátčina sa bežne používa pri všetkých kultúrno-spoločenských podujatiach organizovaných chorvátskymi spolkami v obciach a *Chorvátskym kultúrnym zväzom* na Slovensku (ďalej len „CHKZS“). Používanie chorvátskeho jazyka je bežné v náboženskom živote predovšetkým vo farnostiach Bratislava-Čunovo a Bratislava-Jarovce a od roku 2015 aj vo farnostiach v Chorvátskom Grobe a v Devínskej Novej Vsi, kde sú ešte dnes pravidelné sväté omše a obrady uskutočňované v staro-chorvátskom jazyku tzv. *gradišćanskohrvatski*. Náboženská oblasť je posledným pravidelným miestom, kde príslušníci chorvátskej menšiny používajú svoj materinský jazyk bez obmedzení na všetkých úrovniach (modlitba, liturgia, spev a pod.), pričom v slovenskom jazyku je na príslušnom obrade iba kázeň, a to z dôvodu slovensky hovoriacich duchovných v obciach.

Chorvátčina sa na Slovensku v styku so štátnymi orgánmi nepoužíva. Jazyk sa používa iba v ústnej forme v niektorých vyššie uvedených obciach, v ktorých väčšina zamestnancov ovláda chorvátsky jazyk a komunikuje v chorvátčine. Napríklad z poslancov miestneho zastupiteľstva Bratislava-Čunovo chorvátčinu ovládajú všetci poslanci vrátane starostky.

V chorvátčine vychádza na Slovensku štvrťročník *HRVATSKA ROSA* vydávaný CHKZS a distribuovaný miestnymi chorvátskymi spolkami. Na Slovensku je distribuovaný chorvátsky týždenník z Burgenlandu *Hrvatske Novine* vydávaný v Eisenstadte a týždenník *Glasnik* vydávaný biskupským úradom v Eisenstadte.

RTVS vysiela *Chorvátsky národnostný magazín*, ktorý nie je vysielať v pravidelných intervaloch, je vysielať dvakrát do roka. Rozhlasové vysielať v chorvátskom jazyku na území SR je od roku 2015, a to *Chorvátsky magazín* vysielať rádiom Patria päťkrát do roka. Niektorí príslušníci chorvátskej národnosti prevažne v Rakúskom pohraničí sledujú chorvátsky národnostný týždenník vysielať ORF Burgenland s názvom *Dobar dan Hrvati* a každodenné chorvátske národnostné rozhlasové vysielať rádia Burgenland.

V sociálnej oblasti a zdravotníckych zariadeniach na Slovensku sa chorvátčina oficiálne nepoužíva. V jednotlivých obciach, v ktorých žijú príslušníci chorvátskej národnostnej menšiny v najväčšom počte nie sú zriadené domovy sociálnych služieb.

Používanie chorvátskeho jazyka je potrebné zachovať pri cirkevných obradoch v spomenutých farnostiach vzhľadom na to, že predstavujú jedinú pravidelnú príležitosť pre používanie chorvátskeho materinského jazyka na verejnosti. V oblasti periodickej tlače je potrebné zabezpečiť ďalšie vydávanie jediného na Slovensku vydávaného chorvátskeho štvrťročníka *HRVATSKA ROSA* a v spolupráci s RTVS s pomocou úradu splnomocnenca zabezpečiť pravidelné vysielanie *Chorvátskeho národnostného magazínu* na programe RTVS – Dvojke a *Chorvátskeho magazínu* na frekvencii rádia Patria.

Maďarská národnostná menšina

Časť *Správy o používaní jazykov národnostných menšín za rok 2015* za maďarskú národnostnú menšinu nebola predložená.

Moravská národnostná menšina

Moravania žijúci na Slovensku používajú slovenský, prípadne český jazyk vo všetkých úradných, obchodných i kultúrnych inštitúciách, taktiež v náboženskom živote a v styku s orgánmi verejnej správy. Tieto jazyky sú pre Moravanov zrozumiteľné. vzhľadom na to, že slovenský aj český jazyk sa vyvinuli so staroslovienčiny, čo bol pôvodný jazyk Moravanov.

Nemecká národnostná menšina

Karpatskí Nemci žijúci v Slovenskej republike väčšinou ovládajú aj slovenský jazyk veľmi dobre, avšak zvyčajne majú problémy s nemeckou gramatikou. Dôvodom sú aj zmeny v oblasti vzdelávania sa v nemeckom jazyku, ku ktorým došlo na Slovensku po roku 1945. Na školách sa neposkytoval dostatok vyučovacích hodín a domáce vzdelávanie nepostačovalo na dostatočné osvojenie si nemeckého jazyka. Po roku 1989 vznikli určité možnosti na nemeckých menšinových školách, avšak v súčasnosti sa vzhľadom na rozptýlenosť príslušníkov nemeckej národnostnej menšiny v osídlení len vo výnimočných prípadoch môže v školách učiť nemčina ako materinský jazyk.

Karpatskí Nemci nemajú problém s používaním menšinového jazyka v styku s orgánmi verejnej správy.

V Bratislave a na väčších podujatiach sa konajú aj nemecké omše.

Na Slovensku vychádza mesačník karpatských Nemcov *Karpatenblatt*, ktorý vydáva občianske združenie *KARPATSKONEMECKÝ SPOLOK NA SLOVENSKU – KARPATENDEUTSCHER VEREIN IN DER SLOWAKEI*. Okrem toho sa v Bratislave vydáva aj časopis *Pressburger Zeitung*. V národnostnom vysielaní RTVS má nemecká menšina svoj priestor, vyskytujú sa však problémy súvisiace s tým, že vysielané témy sú zväčša viazané iba na región východného Slovenska, kde má redakcia národnostného vysielania svoje sídlo. Zrejme je to spôsobené finančnými možnosťami.

Pol'ská národnostná menšina

V úradnom styku sa poľština nevyužíva na Slovensku vôbec. Predpokladáme, že v obchodnej resp. ekonomickej sfére sa poľština ako menšinový jazyk používa vo veľmi obmedzenej miere. Oblasťou, kde sa poľština ako menšinový jazyk využíva, je spoločenský život poľskej národnostnej menšiny, t. j. kultúrne podujatia a iné spoločenské projekty. Pokiaľ ide o ďalšie oblasti, v rámci náboženského života sa poľština využíva na svätých omšiach vysluhovaných v poľskom jazyku. Informácie týkajúce sa ohrozenia života, zdravia, bezpečnosti a majetku občanov, resp. iné, dôležité informácie v menšinovom jazyku sa v poľskom jazyku na Slovensku neuvádzajú. Pokiaľ ide o televíziu a rozhlas, možno spomenúť program o Poliakoch na Slovensku v rámci televízneho vysielania verejnoprávnej televízie – RTVS – Dvojka, v ktorom sa vyskytuje aj poľský jazyk, taktiež v Slovenskom rozhlase 5 (Rádio Patria), ktorý vysiela reláciu pre národnostné menšiny a etnické skupiny na Slovensku v ich materinských jazykoch, každé tri týždne odznie hodinová relácia aj v poľskom jazyku. *Pol'ský klub – spolok Poliakov a ich priateľov na Slovensku* vydáva mesačník v poľskom jazyku s názvom Monitor Polonijny.

Pokiaľ ide o možnosti používania menšinového jazyka v sociálnej sfére, v žiadnom zo sociálnych ani zdravotníckych zariadení sa poľština na Slovensku nepoužíva.

Priorita riešenia v roku 2015 sa vzťahuje na otvorenú otázku absencie verejnoprávnej poľskej televízie, t. j. na území Slovenska chýba akákoľvek ponuka poľských televíznych programov (TVP1, TVP2 – poľské verejnoprávne stanice) tak, ako to je v prípade maďarských či rakúskych a iných staníc zaradených do vysielania na slovenskom území. Príslušníci poľskej národnostnej menšiny tento nedostatok obzvlášť pociťujú, keďže nemajú prístup k žiadnemu poľskému médiu, ktoré by umožňovalo živý kontakt so spoločenským, kultúrnym, ako aj politickým dňaním v Poľsku. Takýto kontakt žiadne zo súčasne dostupných médií neposkytuje. Na tento nedostatok poľská národnostná menšina upozorňuje pravidelne už niekoľko rokov aj v rámci predkladaných hodnotiacich správ, no situácia sa vôbec nemení a predostretý problém ostáva bez akejkoľvek reakcie.

Rómska národnostná menšina

Používanie rómskeho jazyka zo strany príslušníkov rómskej národnostnej menšiny v zmysle zákona o používaní jazykov, podľa ktorého majú právo okrem štátneho jazyka (zákon č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky) používať rómsky jazyk, sa už niekoľko rokov nemení. V tejto oblasti ostáva nedostatok dostupných informácií o tom, v akej miere Rómovia v Slovenskej republike túto možnosť využívajú.

K verbálnej komunikácii v rómskom jazyku v úradnom styku dochádza v niektorých obciach, v ktorých sú rómski starostovia a pracovníci obecných úradov. Naďalej však pretrváva situácia, že úradníci, s ktorými Rómovia na úradoch prichádzajú do styku neovládajú rómsky jazyk. Nízke národné povedomie a nedostatočná znalosť vlastných práv vyplývajú z viacerých faktorov. Jednak z nízkej vzdelanostnej úrovne, zo znevýhodneného spoločenského postavenia Rómov, ako aj z nevedomosti o možnostiach využívať rómsky jazyk v súlade so zákonom o používaní jazykov.

Rómsky jazyk sa nevyužíva ani v obchodnej či ekonomickej sfére. V sociálnej oblasti sa rómsky jazyk využíva čiastočne, najmä pri prvom kontakte s klientmi najmä v prostredí marginalizovaných rómskych komunit. Jazyk využívali pracovníci rôznych profesií, ako napríklad terénny sociálny pracovník, asistent terénneho sociálneho pracovníka, pedagogický asistent, komunitný pracovník či asistent zdravia. Rómsky jazyk sa v roku 2015 viac využíval pri výkone činností komunitných centier, ktoré fungovali v rámci *Národného projektu Komunitné centrá*. Časť pracovníkov ovládala rómsky jazyk, ktorý využívali pri svojej každodennej činnosti.

V nasledujúcom období by mala byť v súlade § 7a ods. 2 zákona o používaní jazykov vypracovaná Správa o stave používania jazykov národnostných menšín na území SR, ktorá bude monitorovať obdobie rokov 2015 a 2016 aj z hľadiska používania rómskeho jazyka.

Väčšina Rómov na Slovensku sa aj naďalej hlási k rímskokatolíckemu vierovyznaniu. V niektorých lokalitách sa čoraz viac zaujímajú aj o Evanjelickú cirkev, či iné menšie cirkvi.

Rómsky jazyk sa používa skôr výnimočne, najmä pri modlitbách a piesňach. Niektoré lokality, predovšetkým vo východnej časti našej krajiny, kde pôsobí Letničné hnutie, rómsky jazyk využívajú.

Kresťanská pastorácia v rómskych komunitách vniesla do života mnohých Rómov výrazné zmeny. Svoju novú, obnovenú, či prehĺbenú vieru a jej odraz v bežnom živote, komunikujú prostredníctvom piesní s náboženským obsahom, ale aj v osobných výpovediach, častokrát práve v rómskom jazyku.

Po takmer sedemročnom úsilí vydalo občianske združenie *The Word For the World International/Slovo pre Svet na Slovensku* v novembri 2015 preklad Novej zmluvy do rómskeho jazyka. Použitý bol východoslovenský dialekt, texty publikácie sú veľmi podobné štandardizovanej podobe rómskeho jazyka. Samotný preklad trval tri roky, potom nasledovalo množstvo skúšok a úprav, aby prekladu ľudia naozaj rozumeli. Bibliu v rómskom jazyku je možné zakúpiť prostredníctvom Apoštolskej cirkvi Slovenska v Sabinove alebo Biblickej spoločnosti na Slovensku.

V roku 2015 vydalo občianske združenie *Žudro* aj dve zbierky rómskych kresťanských piesní, ktoré môžu využívať kňazi, pastori, učitelia a pracovníci s mládežou v procese pastorácie.

Výskyt rómskeho jazyka v tlači, v médiách a v kultúrnom živote

Národnostné vysielanie RTVS

RTVS má ako vysielateľ legislatívne upravené povinnosti v oblasti vysielania pre príslušníkov národnostných menšín. Tieto sú upravené v § 5 písm. b) a g) zákona č. 532/2010 Z. z. o Rozhlase a televízii Slovenska a o zmene a doplnení niektorých zákonov. RTVS ich v rozhlasovom vysielaní plní priebežne, v televíznom vysielaní vytvára podmienky na plnenie zákona v rámci súčasných a značne obmedzených možností.

Po zlúčení rozhlasu a televízie poskytuje vysielanie pre príslušníkov národnostných menšín Centrum národnostného vysielania. K avizovaným zmenám v národnostnom vysielaní z polovice roku 2014 postupne dochádzalo v priebehu roku 2015 a pokračuje sa aj v roku 2016.

Redakcia rómskeho národnostného vysielania prešla viacerými zmenami. Zmeny nastali aj v počte dodávateľov služby – z pôvodného jedného boli kontrahovaní 4 dodávatelia (jeden z nich v marci 2016 však od zmluvy odstúpil). V súčasnosti vyrábajú televízne aj rozhlasové magazíny tri organizácie: *Romed*, *Jekhetane-Spolu* a *Gipsy Television*.

Prehľad dotácie rómskeho národnostného vysielania RTVS v minútach za rok 2015:

Názov relácie	Dotácia týždenne/minút	Ročne – počet (premiéry)	Celkom – minútáž (vrátane repríz)
Rómsky magazín	60	24 1440 minút	3240 minút (54 vysielaní vrátane repríz)
Rómske slovo	20	208 4160 minút	4160 minút (nereprízované)
Rómska hudba	20	50 1000 minút	1000 minút (nereprízované)
Celkom za rok 2015		282 6600 minút	8400 minút

Zámerom pracovníkov národnostno-etnického vysielania Rádia Patria je jeho skvalitnenie, teda nielen zvýšenie časového rozsahu, ale predovšetkým jeho profesionalizácia v oblasti výroby a skvalitnenie obsahu vo vzťahu k základným úlohám národnostného vysielania v súlade s príslušnou legislatívou. Základné ciele vysielania sú zadefinované pre každú menšinu samostatne, so zohľadnením ich špecifických potrieb a početnosti každej národnostnej menšiny.

Redakcia si stanovila nasledovné základné princípy, ktorými sa bude riadiť pri tvorbe národnostného vysielania:

- informačný charakter (informovanie o živote menšiny, ale tiež o živote spoločnosti ako celku, presadí sa viac občiansky charakter vysielania ako iba vysielanie kultúrno-etnické;
- identifikačný/národno-identifikačný charakter (súvisí s poznaním kultúry každého národa a vytvorením priestoru na sebaidentifikáciu);
- edukačný charakter (vyplní medzery, ktoré sú vo vzdelávaní menšín – publikovaním informácií o menšine, ktoré sú dôležité z hľadiska identifikácie, vzdelávania a rozvoja jazyka);
- integračný charakter (otvoriť národnostné menšiny smerom k verejnosti, naštartovať ich vzájomnú komunikáciu, výmenu informácií, vzájomné spoznávanie sa).

Pri definovaní princípov vysielania sa vychádzalo z toho, že médiá by mali pôsobiť vo verejnom záujme. Mali by podporovať rozvoj národnostnej menšiny, súčasne prichádzať

s podnetmi/nápadmi smerom k národnostnej menšine a informovať o menšine aj mimo nej samotnej, teda pripravovať programy aj pre majoritu a pre iné národnostné menšiny v štátnom jazyku.

Zmeny rómskeho národnostného vysielania RTVS, ktoré sa pripravovali v roku 2015 a realizované boli od 1. januára 2016, sa dotýkali aj:

- relácie *Rómske slovo*: vysielanie v roku 2015 bolo skôr publicistické, v rámci ktorého hudba presahovala 70 % vysielacieho času. Až 95 % všetkých tém bolo viazaných k regiónu Košice-okolie, čím vysielanie stratilo celoštátny charakter. Požadované zmeny sa však v roku 2015 nepodarilo naplniť, vzhľadom na to, že dodávateľ služby mal so štátom uzatvorenú zmluvu. Cieľom pre nasledovné obdobie je vysielat' 20 minútovú spravodajsko-publicistickú reláciu na úrovni, ako je to u ostatných národnostných menšín. Relácia bude vysielaná 3 x týždenne v čase od 18:40 – 19:00 hod. (pondelok – Bratislava, streda – Košice a okolie, piatok – Prešov). Vysielanie bude celoštátne na Rádiu Regina s tým, že spravodajstvo bude vysielané dvojjazyčne;
- relácie *Rómska hudba*: relácia bude rozšírená na 100 častí s tým, že sa bude vysielat' hudba Rómov rôznych žánrov;
- relácia *Národnostný kaleidoskop*: nová relácia, v rámci ktorej sa národnostná menšina predstaví iným menšinám a majorite. Je to nový rozmer vnímania národnostného vysielania, v rámci ktorého budú prezentované portréty významných osobností z radov Rómov (napríklad Rinaldo Oláh, Dezider Banga, Elena Lacková, Ján Berky-Mrenica a iní).

RTVS dlhodobo upozorňuje na potrebu prehodnotenia financovania vysielania vo verejnom záujme, súčasný model financovania umožňuje RTVS udržiavanie stávajúceho modelu, prípadne realizáciu drobných zmien, nemá však možnosť na ďalší efektívny rozvoj.

Tlačené periodiká

ROMANO NEVO LIL – Rómsky nový list – v roku 2015 vyšlo 12 čísel za podpory dotačného programu Úradu vlády SR – Kultúra národnostných menšín 2015;

LULUĎI – časopis určený najmenším deťom. V roku 2015 vyšli 4 čísla za podpory dotačného programu Kultúra národnostných menšín 2015;

Romane nevipena – Rómske noviny – časopis vydávaný Ministerstvom vnútra SR – Úradom splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity. Je zameraný na profesijné skupiny

pomáhajúce v rómskych komunitách, poskytuje informácie z oblasti sociálneho, hospodárskeho, kultúrneho, politického života Rómov, snaží sa vytvárať komunikačnú platformu pre celospoločenskú diskusiu o prointegračných politikách. Hlavnou cieľovou skupinou sú Rómovia, pracovníci štátnej správy a miestnej samosprávy, členovia neziskových mimovládnych organizácií a všetci, čo sa zaujímajú o zlepšovania postavenia životných podmienok Rómov. V druhej polovici roku 2015 vyšlo 12 čísel tohto časopisu;

Rómske listy – vydáva *Rómske mediálne centrum* (ďalej len „MECEM“). Je to on-line časopis, ktorého poslaním je podnietiť rozvoj písanej žurnalistiky pre Rómov a o Rómoch a vytvoriť priestor na publikovanie tém, ktorým nie je v iných médiách venovaná prioritná pozornosť. Cieľovými skupinami sú najmä deti, mládež a ženy. V roku 2015 vyšlo 8 čísel, časť plánovaných vydaní nezrealizovali a finančné prostriedky poskytnuté formou dotácie vrátili.

Elektronické médiá

Významnú úlohu vo vzťahu k rómskej národnostnej menšine zohráva *Rómske mediálne centrum* (MECEM). MECEM vzniklo v Košiciach v roku 2001 ako projekt *Rómska tlačová agentúra*. Postupom času sa aktivity agentúry postupne rozširovali a od roku 2008 nesie názov MECEM. Cieľom centra nie je zahrnúť mediálny trh informáciami, skôr ponúkať iný pohľad na problém.

Od roku 2006 sa MECEM stalo dodávateľom rómskych národnostných programov Slovenskej televízie a od roku 2009 aj Slovenského rozhlasu. Zmeny vo vysielaní rómskeho národnostného vysielania RTVS popisujeme vyššie.

Aj vzhľadom na to, že príprava vysielania pre RTVS postupne pohlcovala ostatné aktivity centra, vedenie organizácie dospelo k rozhodnutiu oddeliť mediálne aktivity (teda rómske médiá, ktoré fungujú pre Rómov v rómskom jazyku – rozhlas a televíziu) do novej organizácie *ROMA MEDIA* (ROMED). Svoju víziu o zmene dovtedajšej podoby centra verejne prezentovali zástupcovia organizácie koncom roku 2014 a v roku 2015 ju aj naplnili.

Pôvodná organizácia pokračuje pod názvom MECEM (bez *Rómske mediálne centrum*). Zameriava sa na výskum, tréningy, mapovanie histórie Rómov a ďalších menšín žijúcich na Slovensku. MECEM v súčasnosti zastupuje Slovensko v pracovnej skupine pri EBU (European Broadcast Union) zameranej na vysielanie programov pre rómsku komunitu.

Gipsy Television je rómska internetová televízia. Projekt realizuje *European Media Centre* od roku 2010. Cieľom televízie je prinášať divákovi, ako aj čitateľovi portálu aktuálne informácie z oblasti sociálnej politiky, školstva, zdravotníctva, ľudských práv či nediskriminácie. Hlavným nástrojom na dosiahnutie tohto cieľa je autorská výroba audiovizuálnych diel. V rámci svojich aktivít sa zameriava na zlepšenie informovanosti širokej verejnosti, pretože ukazuje rómske pozitívne vzory a projekty dobrej praxe. Prispieva tak k vytváraniu pozitívnejšej verejnej mienky vo vzťahu k Rómom.

Rómska literárna tvorba

Rómsky literárny klub – ROLIK je spoločenstvom autorov prózy a poézie, ktorých inšpiráciou k literárnej tvorbe je samotný život Rómov. Cieľom klubu je prezentovať literárnu tvorbu Rómov a o Rómoch, ako aj zachovávať, šíriť a rozvíjať spisovnú podobu rómskeho jazyka. ROLIK sa v roku 2015 rozšíril o ďalších autorov a vydal v poradí 7. zbierku ich diel, ktorej súčasťou bola aj zbierka pre deti s názvom *Nelkáčik II.* Diela autorov Pavly Cickovej, Zlatici Rusovej, Evy Pleškovej, ako aj Mariána Boldiho, Richarda Nemetha a Martina Fočára sú v pôvodnom znení s menšími jazykovými úpravami, aby sa uchoval rómsky jazyk a špecifiká dialektov, ktorými sa komunikuje v lokalitách, odkiaľ autori pochádzajú.

Príprava učiteľov rómskeho jazyka na vysokých školách

V roku 2015 sa uskutočnilo stretnutie zástupcov Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR a zástupcov rómskej národnostnej menšiny k problematike prípravy učiteľov rómskeho jazyka. Zástupcovia ministerstva navrhli možnosť vytvorenia nového študijného odboru, ktorý by sa zaoberal problematikou rómskeho jazyka a kultúry. Bližšie sa danej téme venujeme v Hodnotiacej správe o stave národnostného školstva za rok 2015.

Priority na rok 2016:

- uskutočniť sociologický prieskum sledovanosti médií (zistiť sledovanosť jednotlivých médií, spôsob a prístup respondenta k médiu, vzdelanostnú a jazykovú úroveň respondenta);
- vytvoriť a stabilizovať inštitúciu na podporu a rozvoj rómskeho jazyka;
- podporovať uplatňovanie znalosti rómskeho jazyka pri profesiách, kde cieľovú skupinu tvoria príslušníci rómskej národnostnej menšiny (učitelia, rómski novinári, sociálni pracovníci, zdravotnícky personál, pomáhajúce profesie – terénni sociálni pracovníci,

komunitní pracovníci, asistenti zdravia, policajní špecialisti a pod); zabezpečiť kontinuálne financovanie projektov (v rámci ktorých pracujú pracovníci ovládajúci rómsky jazyk – napríklad asistenti učiteľov, terénni sociálni pracovníci a pod.), ktorých podpora z Európskeho sociálneho fondu skončí, zo štátneho rozpočtu.

Rusínska národnostná menšina

Používanie rusínskeho jazyka v úradnom styku je dôležitou témou, ktorá za posledné obdobie opakovane nenachádza konkrétne riešenia. V roku 2014 úrad splnomocnenca, vychádzajúc z nariadenia vlády č. 534/2011 Z. z. z 19. decembra 2011, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 221/1999 Z. z., ktorým sa vydáva zoznam obcí, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 20 % obyvateľstva, uskutočnil dotazníkový prieskum vo všetkých 68 rusínskych obciach, uvedených v tomto nariadení. Počet rusínskych obcí, ktoré zaslali vyplnený dotazník bol 49, čo predstavuje podiel 72 % z celkového počtu.

Podľa tohto prieskumu v rusínskych obciach až 86 % zamestnancov ovláda hovorový rusínsky jazyk, ale úradnú agendu, aj to čiastočne, vedie aj naďalej len jedna rusínska obec. Dôvodom, prečo úradná agenda nie je vedená v rusínskom jazyku je v prvom rade neovládanie prioritného grafického systému rusínskeho jazyka, t. j. azbuky zamestnancami jednotlivých obcí. V obchodnej a ekonomickej sfére používanie rusínskeho jazyka úplne absentuje. Obchodno-právna a ekonomická agenda je takmer výlučne vedená v slovenskom jazyku.

Vo sfére kultúry je rusínsky jazyk najviac používaným spomedzi všetkých sfér národnostného života rusínskej národnostnej menšiny na Slovensku, avšak predovšetkým v hovorenej podobe. *Divadlo Alexandra Duchnoviča v Prešove* používa ako javiskovú reč a svoje predstavenia hrá výlučne v rusínskom jazyku, väčšina predstavení *Poddukelského umeleckého ľudového súboru* je dramaturgicky postavená na prezentácii rusínskych tradícií (piesne, zvyky, hovorené slovo). Rovnako sa rusínsky jazyk používa pri označovaní exponátov v *Slovenskom národnom múzeu – Múzeu rusínskej kultúry v Prešove*. Rusínsky jazyk sa tiež používa ako sprievodné moderátorské slovo na žánrovo rôznorodých podujatiach, v interpretačnej sfére poézie a prózy (napr. celoslovenská súťaž v umeleckom prednese v rusínskom jazyku *Duchnovičov Prešov*) či ako hudobno-slovné pásma folklórnych súborov na všetkých rusínskych festivaloch.

Rusíni svojou náboženskou štruktúrou vykazujú, oproti iným menšinám, podstatne nižší počet veriacich patriacich k Rímskokatolíckej cirkvi. Na druhej strane prekračujú celoslovenský priemer v rámci Gréckokatolíckej cirkvi (57,3 %) a Pravoslávnej cirkvi (33,1 %). U Rusínov sa prejavuje vysoká miera religiozity, keďže len 5,1 % z nich sa v sčítaní obyvateľov, bytov a domov prihlásilo ku kategórii „bez vyznania“.

Bohoslužobným jazykom gréckokatolíckej a pravoslávnej cirkvi v rusínsky hovoriacich obciach, prevažne sa nachádzajúcich na území Prešovského samosprávneho kraja, je cirkevnoslovanský jazyk (staroslovienčina). Rusínsky jazyk sa používa iba v niektorých gréckokatolíckych farnostiach ako liturgický jazyk pri vybraných obradových úkonoch (čítanie, evanjeliá, apoštola, kázeň, vysluhovanie sviatostí a pod.). Používanie cirkevnoslovanského jazyka a tzv. rusínskej pastoračnej praxe je predmetom žiadostí mnohých gréckokatolíckych veriacich rusínskej národnosti dožadujúcich sa od svojho biskupa povolenia na používanie ich rodnej reči v cirkevnej sfére. Rusínski kňazi i veriaci však narážajú na nesúhlas nadriadenej cirkevnej hierarchie, ako aj na bariéru nezájmu, spôsobenú už skôr zavedenou pastoračiou v slovenskom jazyku. Pastoračná prax v Pravoslávnej cirkvi sa dodnes pridriava výlučne používania cirkevnoslovanského jazyka v liturgii a liturgických obradoch. Pri vyučovaní náboženstva (vydané učebnice), ako aj vo svojich tlačovinách (publikácie, časopisy, bežná korešpondencia, obehníky a pod.), gréckokatolícka aj pravoslávna cirkev preferujú slovenský jazyk. V tejto oblasti nebol doposiaľ realizovaný relevantný prieskum a neexistuje presná analýza stavu používania rusínskeho jazyka v cirkevnej sfére.

Osobitnou oblasťou, ktorá zaznamenala zvýšený záujem a stala sa priestorom pre používanie rusínskeho jazyka sú webové stránky a sociálne siete. Tento jav bol spôsobený na jednej strane kulmináciou záujmu o komunikáciu takmer výlučne v rámci priestoru informačných technológií, ale aj snahou občianskych združení a jednotlivcov burcovať spoločné rusínske povedomie. Neznalosť kodifikovaného rusínskeho jazyka spôsobená absenciou výučby v školách odhaľuje komunikácia na sociálnych sieťach a webových sídlach. Vyše 90 % príspevkov je v slovenskom jazyku resp. v rusínskom jazyku písanom latinkou. Stav sa dlhoročne a tradične nemení.

Rusíni v písomnom styku, rovnako aj v úradnom styku a v komunikácii na verejnosti, preferujú štátny jazyk. Väčšina občanov Slovenskej republiky rusínskej národnosti s dosiahnutým stredoškolským vzdelaním s maturitou maturovala zo slovenského jazyka, pričom zo spoločenských a politických dôvodov nemali možnosť maturovať z materinského rusínskeho jazyka.

Povinnosť obcí podľa nariadenia vlády č. 184/1999 Z. z. uvádzať informácie týkajúce sa ohrozenia života, zdravia, bezpečnosti alebo majetku občanov Slovenskej republiky na miestach prístupných verejnosti popri štátnom jazyku aj v jazyku menšiny sa nedodržiava a

tieto informácie nie sú k dispozícii v rusínskom jazyku. Vzhľadom na znalosť slovenského jazyka zo strany rusínsky hovoriacich občanov, ako aj angažovaných občianskych združení, nevznikla v roku 2015 požiadavka mať tieto informácie v rusínskom jazyku.

Príkladom zabezpečenia informácií v rusínskom jazyku je webové sídlo Verejného ochrancu práv www.vop.gov.sk, kde sú formuláre a informačné materiály uvedené v rusínskom jazyku (okrem slovenčiny tiež po maďarsky, poľsky, ukrajinsky, česky, nemecky, anglicky, francúzsky, bulharsky, chorvátsky, španielsky, rusky, rómsky, rusínsky, srbsky a arabsky).

Ovládanie rusínskeho jazyka zamestnancami obcí a miestnych orgánov štátnej správy je najmä v písomnej podobe na nízkej úrovni, pričom chýba znalosť kodifikovanej podoby jazyka. Zákon č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov, v § 3 ods. 2 umožňuje príslušníkom národnostných menšín používať v úradnom styku jazyk národnostnej menšiny, viesť orgánom príslušným verejnej správy celú úradnú agendu (matriky, zápisnice, uznesenia, štatistiky, evidencie, bilancie, úradné záznamy, informácie určené pre verejnosť a pod.). Podľa dotazníkového prieskumu ÚV SR z roku 2014, v rusínskych obciach až 86 % zamestnancov ovláda hovorový rusínsky jazyk. Úradnú agendu, aj to čiastočne, však vedie len jedna rusínska obec. Počas zasadnutí obecného zastupiteľstva využíva možnosť komunikovať v jazyku národnostnej menšiny 79 % obcí s rusínskou menšinou. Zápisnice, uznesenia a matriky sa v rusínskych obciach vedú v slovenskom jazyku, keďže zamestnanci obcí neovládajú písomnú podobu kodifikovaného rusínskeho jazyka.

K 1. septembru 2014 v oblasti územnej samosprávy uvádzalo informáciu o možnosti používania jazyka národnostnej menšiny 23 % obcí s rusínskou národnostnou menšinou. Integrálnou súčasťou možnosti používať jazyk národnostnej menšiny v úradnom styku je prijímanie podaní v jazyku národnostnej menšiny. Občania podávali podania v jazyku národnostnej menšiny v ústnom aj písomnom styku v 8 % obcí s rusínskou národnostnou menšinou. V oblasti poskytovania úradných formulárov v jazyku rusínskej národnostnej menšiny poskytlo takéto formuláre 8 % obcí.

Tieto informácie za rok 2015 zatiaľ nie sú známe, vzhľadom na to, že Úrad vlády SR v súčinnosti s úradom splnomocnenca aktuálne pripravuje Správu o stave používania jazykov národnostných menšín na území Slovenskej republiky za obdobie rokov 2015 – 2016, no

zásadný rozdiel v porovnaní s rokom 2014 nepredpokladáme, skôr naopak, predpokladáme ešte zníženie percenta uvedeného vyššie.

Informácie v rusínskom jazyku sa dostávajú k verejnosti prostredníctvom programovej štruktúry vysielania RTVS – televízie v rámci vysielania pre národnostné menšiny a etnické skupiny a rádia (Rádio Regina NEV). Periodická a neperiodická tlač v rusínskom jazyku je vydávaná s každoročnou podporou dotačného programu Úradu vlády SR Kultúra národnostných menšín.

Používanie označení v jazyku menšiny na dopravných značkách označujúcich začiatok obce a koniec obce, používanie jazyka menšiny v obecnom rozhlase a v ďalších oblastiach zaznamenalo v roku 2015 mierny pokrok. Nariadenie vlády č. 534/2011 Z. z. z 19. decembra 2011, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 221/1999 Z. z., ktorým sa vydáva zoznam obcí, v ktorých občania patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 20 % obyvateľstva, sa dotýka 68 rusínskych obcí³. Novelizovaná podoba zákona o štátnom jazyku z roku 2009 ustanovuje, že oznamy v jazyku národnostnej menšiny možno zverejňovať až po ich zverejnení v štátnom jazyku. V rusínskych obciach prevažujú v obecnom rozhlase hlásenia v slovenskom jazyku⁴.

V písanej tlači sa rusínsky jazyk používa v týchto periodikách: *Народны Новинкы* (*Narodny Novynky – Ludové noviny*) – kultúrno-spoločenský mesačník Rusínov SR; *Инфо Русин* (*Info Rusyn*) – informačný dvojtýždenník Rusínov Slovenska; *Русин* (*Rusyn*) – kultúrno-náboženský časopis; *Голос Русина* (*Holos Rusyna*) – kultúrno-beletristický časopis Rusínov a tiež v náboženských časopisoch *Artos*, v Gréckokatolíckom rusínskom kalendári a časopise otcov baziliánov *Blahovistnik*.

³ Podľa výsledkov posledných dvoch sčítaní obyvateľov, bytov a domov v roku 2001 a 2011 na Slovensku stúpol počet obcí s minimálne 20 % osídlením Rusínov zo 68 v roku 1991 na 91 v roku 2001 a na 124 v roku 2011.

⁴ 2. júna 2015 bolo Úradu vlády SR doručené podanie občianskeho združenia Združenie inteligencie Rusínov Slovenska, v ktorom sa poukazovalo na porušovanie § 2 ods. 6 a § 4 ods. 1 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o jazykoch menšín“). K porušovaniu zákona o jazykoch menšín malo dochádzať tým, že rusínske obce nezabezpečili označenie tej – ktorej obce na budove, v ktorej sídlil obecný úrad aj v jazyku menšiny a ďalej že nebolo zabezpečené označenie tej – ktorej obce na dopravných značkách označujúcich začiatok a koniec obce aj v jazyku menšiny. Namietané porušovanie predmetného zákona preukázalo občianske združenie inteligencie Rusínov Slovenska doložením príslušnej fotodokumentácie. Úrad vlády SR ako orgán oprávnený prerokovávať podnety v zmysle zákona o jazykoch menšín vyzval listom dotknuté obce o odstránenie zistených nedostatkov. Dotknuté obce na žiadosť Úradu vlády SR reagovali a vytýkané nedostatky odstránili, okrem jednej obce, ktorej bola uložená pokuta.

V televízii a rozhlase sa rusínsky jazyk používa na frekvenciách v RTVS – Rádio (Rádia Regina) a v televíznom vysielaní Rusínskeho národnostného magazínu a vo vysielaní Rusínskeho internetového rádia rusynFM – www.radio.rusyny.org.

K najviac navštevovaným webovým stránkam patrí: www.rusyn.sk; www.rusynacademy.sk; www.rusinskaobroda.sk; www.molody.rusyny.org; www.holosy.sk; www.artos.wbl.sk a iné. Obľúbenými sa tiež stali stávajú skupiny na facebooku: Rusnáci na facebooku, Ujko Vasyľ a iné. V oblasti zdravotníctva a v sociálnych zariadeniach sa používa rusínsky jazyk najmä v ústnej komunikácii. V zdravotníckych zariadeniach v rusínsky hovoriacich regiónoch prebieha ústna komunikácia medzi pacientom a zdravotníckym personálom všeobecne v jazyku, v ktorom komunikuje pacient. V tejto oblasti neboli zaznamenané požiadavky na uplatnenie jazykových práv. Doposiaľ nebol realizovaný relevantný výskum tejto oblasti z pohľadu rusínskej národnostnej menšiny, preto nemôžeme uviesť štatistiky na výskyt menšinového jazyka v zdravotníckych zariadeniach a zariadeniach sociálnych služieb, ani v zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Ak sa také týkajú obyvateľov rusínskej národnosti alebo detí Rusínov, majú skôr problém hovoriť po rusínsky ako po slovensky.

Z vyššie uvedeného, ako i z celej hodnotiacej správy vyplýva, že rusínska národnostná menšina je silne a dobrovoľne asimilovaná s väčšinovým slovenským národom, a **nie nedostatočné používanie slovenčiny, ale práve naopak rusínčiny je problémom Rusínov**. Jedným z dôležitých faktorov okrem uvedených problémov vnútri samotnej rusínskej národnostnej menšiny, je externý faktor, a to nedôsledné dodržiavanie **Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov štátnymi orgánmi Slovenskej republiky vo vzťahu k rusínskej národnostnej menšine**.

Táto hodnotiacia správa sa zameriava aj na priority vo vzťahu k štátu, ktorého je rusínska národnostná menšina nedeliteľnou súčasťou. Slovenská republika sa zaviazala dodržiavať Európsku chartu jazykov⁵, no vo vzťahu k rusínskej národnostnej menšine ju

⁵ Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov (ďalej len „charta“) bola v Štrasburgu otvorená na podpis členskými štátmi Rady Európy 5. novembra 1992. V mene Slovenskej republiky (ďalej „SR“) bola charta podpísaná v Štrasburgu 20. februára 2001. Národná rada SR vyslovila súhlas s chartou uznesením č. 1497 z 19. júna 2001. Prezident SR ju ratifikoval 20. júla 2001 a ratifikačná listina bola uložená a zaregistrovaná u depozitára, generálneho tajomníka Rady Európy, 5. septembra 2001. Charta nadobudla platnosť 1. marca 1998 na základe článku 19 ods. 1, a pre SR nadobudla platnosť 1. januára 2002 na základe článku 19 ods. 2. Text charty bol publikovaný v Zbierke zákonov pod číslom 588/2001.12

nenaplnia podľa Výboru expertov zriadeného – podľa článku 17 charty vo viacerých oblastiach⁶.

Výbor expertov v rámci prvého monitorovacieho cyklu vyzval **slovenské orgány, aby** „– **posilnili snahy v oblasti vzdelávania a médií** venované zvyšovaniu povedomia väčšinového obyvateľstva hovoriaceho po slovensky o všetkých regionálnych alebo menšinových jazykoch používaných v Slovenskej republike; – konkrétne podporili špecifickosť rusínskeho jazyka.“ Podľa Článku 8 európskej charty jazykov v oblasti Vzdelávanie majú slovenské orgány na základe záväzkov SR umožniť vyučovanie v regionálnych alebo menšinových jazykoch na rôznych stupňoch vzdelávania.

Znamená to, že ponuka musí predchádzať dopyt, t. j. vzdelávanie je potrebné zorganizovať skôr, ako sa na orgány obrátia rodičia alebo žiaci. Rovnako je potrebné, aby táto ponuka bola kontinuálna medzi jednotlivými stupňami vzdelávania v príslušných geografických oblastiach. Okrem toho musia orgány aktívne informovať rodičov, resp. žiakov o dostupnosti vzdelávania v regionálnom alebo menšinovom jazyku a nabádať ich, aby sa o takéto vzdelávanie uchádzali. V rámci prvého monitorovacieho cyklu Výbor ministrov RE odporučil slovenským orgánom, aby „prijali opatrenia vo výučbe rusínskeho jazyka na všetkých stupňoch vzdelávania“. V druhom monitorovacom cykle Výbor ministrov RE odporučil slovenským orgánom, aby „zabezpečili výučbu všetkých menšinových jazykov na všetkých príslušných úrovniach, a aby o jej dostupnosti informovali rodičov“⁷

V oblasti **Predškolská výchova** Písmeno: a .. Bod: ii – „umožniť, aby prevažná časť **predškolskej výchovy** bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch“. Výbor expertov považoval v prvom aj druhom monitorovacom cykle tento záväzok za **nesplnený**⁸, v oblasti **Základné vzdelávanie** b .. ii – „zabezpečiť, aby prevažná časť vyučovania na základnom stupni bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch“ – záväzok SR – **nesplnený**⁹, **Stredoškolské vzdelávanie** c .. ii – „umožniť, aby prevažná časť vyučovania na stredných školách bola zabezpečená v

⁶ *PLIŠKOVÁ, A.: Rusínsky jazyk v kontexte európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov, in: РУСИНСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ ЯЗЫК НА СЛОВАКІЇ 20 років кодифікації РУСІНСЬКИЙ СПИСОВНИЙ ЯЗЫК НА СЛОВЕНСКУ 20. výročie kodifikácie THE RUSYN LITERARY LANGUAGE IN SLOVAKIA 20th anniversary of its codification Збірник рефератів з IV. Міжнародного конгресу русинського языка, Пряшів, 23. – 25. 09. 2015, s.202 – 231. Dostupné na: http://www.unipo.sk/public/media/24378/Zborn%C3%ADk_IV.%20kongres.pdf*

⁷ *Tamtiež, s. 214 – 2015*

⁸ *Tamtiež, s. 216*

⁹ *Tamtiež, s. 218*

regionálnych alebo menšinových jazykoch“ – záväzok **nesplnený**. Ani v jednej z úrovní školského vzdelávania – od predškolského vzdelávania – po stredoškolské si Slovenská republika neplní svoje záväzky vyplývajúce z európskej charty jazykov voči svojim národnostným menšinám, vrátane rusínskej.¹⁰

„So vznikom základných škôl s vyučovacím jazykom rusínskym na Slovensku začínajú zároveň vznikať aj materské školy so vzdelávacím jazykom rusínskym: Čabiny (2008), Bajerovce (2011 – 2014), Kalná Roztoka (2013). Nemáme však vedomosti o tom, aby v obciach, kde žije minimálne 20% obyvateľov rusínskej národnosti, v ktorých existujú ~~ve~~ základné školy, sa realizovala zo strany zriaďovateľov materských škôl, teda obecných úradov, aktívna ponuka, resp. propagácia možnosti výchovy v predškolských zariadeniach v materinskom rusínskom jazyku. Od roku 2014 sa situácia začala meniť z iniciatívy jednotlivých rusínskych občianskych združení.

Výbor expertov považoval v prvom aj druhom monitorovacom cykle tento záväzok za nesplnený. Vyzval slovenské orgány, aby prijali opatrenia na zabezpečenie významnej časti predškolského vzdelávania v rusínčine, a aby sa postarali o to, aby bola kontinuálna ponuka na rôznych stupňoch vzdelávania. Orgány argumentujú nezáujmom rodičov o vzdelávanie v rusínčine. Problémom je však absencia systematického prístupu zo strany samosprávnych orgánov k otázke informovania rodičov¹¹ a následného zavádzania rusínskeho jazyka do škôl.

S finančnou podporou Úradu vlády SR z programu Kultúra národnostných menšín a z iniciatívy Občianskeho združenia Kolysočka – Kolíska od roku 2014 a najmä v roku 2015 sa začali otvárať v rámci večerných škôl spisovného jazyka pre deti a dospelých s krúžky rusínskeho jazyka i na materských školách – v Snine na dvoch, v Humennom na dvoch, v Medzilaborciach na jednej. Je potrebné aj naďalej podporovať tento trend v jeho narastajúcej podobe.

„Počet škôl vyučujúcich rusínsky jazyk v SR je pomerne stabilný, hoci veľmi nízky napriek tomu, že podľa výsledkov sčítania obyvateľov, bytov a domov **na Slovensku stúpol počet obcí s minimálne 20 % osídlením Rusínov zo 68 v roku 1991 na 91 v roku 2001 až**

¹⁰ *PLIŠKOVÁ, A.: Rusínsky jazyk v kontexte európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov, in: РУСИНСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ ЯЗЫК НА СЛОВАКІЇ 20 років кодифікації RUSÍNSKY SPISOVNÝ JAZYK NA SLOVENSKU 20. výročie kodifikácie THE RUSYN LITERARY LANGUAGE IN SLOVAKIA 20th anniversary of its codification Збірник рефератів з IV. Міжнародного конгресу русинського языка, Пряшів, 23. – 25. 09. 2015, s.202 – 231. Dostupné na: http://www.unipo.sk/public/media/24378/Zborn%C3%ADk_IV.%20kongres.pdf*

¹¹ *Tamtiež, s. 215 – 2016*

na 124 v roku 2011. Počet obcí, v ktorých sa Rusíni prihlásili v sčítaniach po roku 1990 k svojej vlastnej národnej identite stúpol, no počet škôl s vyučovacím jazykom rusínskym alebo s vyučovaním jazyka rusínskeho od roku 1991 do roku 2011 klesol.

V niektorých ZŠ sa vyučovanie rusínskeho jazyka prestalo realizovať vraj pre nezáujem rodičov (ZŠ Kolbovce, ZŠ Šarišský Štiavnik, ZŠ Duchnovičova v Medzilaborciach, II. ZŠ vo Svidníku, ZŠ 1. mája v Snine, ZŠ v Stakčine), v iných sa zase začalo realizovať pre záujem rodičov s cieľom zachovať školu v obci (Kalná Roztoka, Čabiny). Tým samozrejme nechceme povedať, že počet ZŠ, na ktorých sa vyučuje rusínsky jazyk, je uspokojivý, naopak, sú tu veľmi veľké rezervy, ktoré sú dôsledkom pasivity zriaďovateľov týchto škôl a **absencie štátneho orgánu, ktorý by plnenie ustanovení európskej charty jazykov v oblasti vzdelávania v rusínskom jazyku sledoval, realizoval a vyvíjal podporné aktivity v tomto smere.** Tejto problematike sa iba čiastočne venujú rusínske občianske združenia v rámci svojich kultúrnych projektov, avšak nedisponujú profesionálnymi pracovníkmi, ktorí by mohli byť nápomocní v tejto oblasti, pretože svoju činnosť vyvíjajú iba na báze dobrovoľnosti, takže bez akýchkoľvek kompetencií a finančných zdrojov nemôžu na seba zobrať takú veľkú zodpovednosť v oblasti školstva. **Je to úloha pre štát, ktorý by mal stimulovať vznik a podporovať existenciu takýchto škôl špeciálnymi mechanizmami, najmä dostatočnou finančnou motiváciou.** Výbor expertov teda považoval tento záväzok v rámci prvého monitorovacieho cyklu **za nesplnený** a vyzval slovenské orgány, aby prijali opatrenia na zabezpečenie významnej časti základného vzdelávania v rusínčine, ako aj a–na zabezpečenie ponuky kontinuálneho vzdelávania na rôznych stupňoch. **Výbor expertov konštatoval, že tento záväzok si vyžaduje, aby sa podstatná časť vyučovania na základnom stupni uskutočňovala v rusínskom jazyku, čo znamená, že okrem výučby daného jazyka sa musia aj ostatné predmety vyučovať v rusínskom jazyku.** Toto ustanovenie musí byť integrálnou súčasťou učebných osnov. **Výbor expertov považoval tento záväzok za nesplnený,** pretože počet škôl vyučujúcich rusínsky jazyk a literatúru sa výrazne znížil (v predošlom monitorovacom cykle ich bolo osem)¹², v roku 2015 boli tri (Čabiny, Kalná Roztoka, Radvaň nad Laborcom).

¹² *PLIŠKOVÁ, A.: Rusínsky jazyk v kontexte európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov, in: РУСИНСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ ЯЗЫК НА СЛОВАКІЇ 20 років кодифікації RUSÍNSKY SPISOVNÝ JAZYK NA SLOVENSKU 20. výročie kodifikácie THE RUSYN LITERARY LANGUAGE IN SLOVAKIA 20th anniversary of its codification Збірник рефератів з IV. Міжнародного конгресу русинського языка, Пряшів, 23. – 25. 09. 2015, s.217. Dostupné na: http://www.unipo.sk/public/media/24378/Zbornik%C3%ADk_IV.%20kongres.pdf*

Výbor expertov sa vyjadroval k dodržiavaniu európskej charty jazykov štátnymi orgánmi na Slovensku aj v Tretej správe Výboru expertov predloženej Výboru ministrov Rady Európy z 21. júna 2012 v súlade s článkom 16 charty, kde v 2. kapitole uvádza nasledovné Závbery Výboru expertov o reakcii slovenských úradov na odporúčania Výboru ministrov Rady Európy. Odporúčania Výboru ministrov RE (30. 1. 2013) vláde Slovenskej republiky po 3. monitorovacom cykle implementácie charty jazykov kopírovali odporúčania Výboru expertov z 21. júna 2012:

Odporúčanie:

Prehodnotiť podmienku, podľa ktorej by osoby hovoriace menšinovými jazykmi mali predstavovať aspoň 20 % obyvateľstva obce na to, aby boli uplatniteľné záväzky v oblasti verejnej správy.

Slovenská republika prijala dve novely zákona o štátnom jazyku v rokoch 2009 a 2011 a jednu novelu zákona o jazykoch národnostných menšín v roku 2011. Právny rámec umožňuje ústne používanie menšinových jazykov vo vzťahu k úradom v akejkoľvek obci za podmienky, že s tým zamestnanec úradu a ďalšie prítomné osoby súhlasia. Okrem toho sa s 15%-ným prahom počíta, ak ho potvrdia dva za sebou nasledujúce sčítania ľudu, v roku 2011 a v roku 2021. **V podstate neboli vyriešené problémy spojené s 20%-ným prahom.**

Odporúčanie:

Zabezpečiť vyučovanie všetkých menšinových jazykov na všetkých príslušných úrovniach a informovať rodičov o dostupnosti výučby.

Okrem istého pokroku vo vzťahu k rusínčine neboli zaznamenané žiadne významné zmeny týkajúce sa výučby menšinových jazykov. Vo väčšine prípadov sa situácia zhoršila, či už znížením počtu škôl alebo predškolských zariadení s jazykom menšín alebo počtu predmetov vyučovaných v menšinovom jazyku. Bulharčina, chorvátčina a poľština sa ešte stále nevyučujú v rámci slovenského verejného systému. Okrem maďarčiny je nedostatok kontinuity od predškolskej prípravy cez základné po stredné a technické a odborné vzdelávanie. **Ešte stále neexistuje proaktívny prístup zo strany úradov vo vzťahu k rodičom a žiakom.**

Odporúčanie:

Zlepšiť vzdelávanie učiteľov a vytvoriť orgán zodpovedný za monitorovanie prijatých opatrení a dosiahnutého pokroku.

Nedosiahli sa žiadne zlepšenia v súvislosti s prípravou učiteľov. Metodicko-pedagogické centrum poskytuje ďalšie vzdelávanie pre všetkých učiteľov, ale nie konkrétnu prípravu pre učiteľov regionálneho alebo menšinového jazyka.

27. Neexistuje žiadny dozorný orgán s konkrétnou úlohou efektívneho monitorovania vyučovania regionálnych alebo menšinových jazykov.

Odporúčanie:

Zlepšiť vysielať verejnoprávnej televízie a rozhlasu vo všetkých menšinových jazykoch a zjednodušiť vysielať súkromného rádia a televízie v menšinových jazykoch odstránením reštriktívnych požiadaviek príslušnej legislatívy.

Nedošlo k žiadnym významným zlepšeniam v zmysle vysielať verejnoprávnej televízie a rozhlasu v menšinových jazykoch. Vysielať čas vyhradený v televízii pre rómčinu, maďarčinu, rusínčinu a ukrajinčinu sa znížil, pričom pre ostatné jazyky zostal nezmenený. V rozhlase sa vysielať programov v rómčine a poľštine rozšírilo a zostalo na rovnakej úrovni, alebo bolo obmedzené v prípade rusínčiny a ukrajinčiny. V prípade nemčiny, bulharčiny, chorvátčiny a poľštiny zostáva zastúpenie v televízii nepravidelné.

Od roku 2011 už nie je povinné, aby prevádzkovatelia súkromných rádii poskytli v prípade programov vysielať v menšinovom jazyku aj verziu v slovenskom jazyku, ale táto povinnosť bola v prípade televízie zachovaná. Okrem maďarčiny nemal Výbor expertov informácie o žiadnej súkromnej rozhlasovej stanici alebo televíznom kanáli vysielať programy v menšinových jazykoch.

Odporúčanie:

Uľahčiť vydávanie aspoň jedných menšinových novín v dostatočnej periodicite

Slovenské orgány poskytujú financovanie pre významný počet publikácií v menšinových jazykoch. **Avšak v súlade s chartou musia byť noviny vydávané najmenej raz do týždňa.**

Toto je prípad len maďarčiny. Okrem toho existujú praktické nedostatky vo finančnom systéme, keďže dotácie prichádzajú s výrazným oneskorením¹³.

Ak máme teda vyčleniť základnú prioritu v oblasti používania rusínskeho jazyka na Slovensku, tak ňou nemôže byť nič iné, iba požiadavka Rusínov na štát, aby vytvoril taký štátny orgán, ktorý bude garantovať plnenie ustanovení európskej charty jazykov v oblasti vzdelávania v rusínskom jazyku, ktorý bude sledovať, realizovať a vyvíjať podporné aktivity v tomto smere.

Jeho zamestnanci by mali byť aktívni, mali by presviedčať a zaúčať samosprávne orgány, aby vyvolávali dopyt po národnostných rusínskych školách, mali by mať kompetencie stimulovať a zaškoliť kompetentné osoby v rusínskych regiónoch, aby začali budovať základné školy s materskými školami alebo skôr transformovať existujúce školy na školy s vyučovacím jazykom rusínskym na územiach, kde žijú Rusíni. Títo vyslaní a vyškolení experti a poradcovia takého kontrolného a aktívneho štátneho orgánu kontrolujúceho dodržiavanie ustanovení charty by mali byť znalí problému, mali by pracovať v teréne so starostami, primátormi, rodičmi, riaditeľmi a riaditeľkami škôl a ich učiteľmi či učiteľkami a presviedčať ich o potrebe transformovať vlastné školy na školy s vyučovacím jazykom rusínskym a riešiť tento problém len „od úradníckeho stola“.

Ak sa všetkým zainteresovaným, t. j. štátu, lokálnej samospráve i tretiemu sektoru podarí začať budovať rusínske školstvo, potom by sa nemuselo v takýchto správach konštatovať, že na úradoch, v obecných rozhlasoch, v školách, a na obecných tabuliach, v médiách, v nemocniciach a dokonca v domácnostiach, teda vo všetkých spoločenských oblastiach preferujú Rusíni pred používaním svojho materinského jazyka jazyk svojej vlasti, teda nie jazyk svojej matky. Slovenčinu sa učia deti v škole, svoj materinský rusínsky jazyk nie. Slovenčina ich obklopuje v celej spoločnosti – v škole, v obchodoch, v médiách, na sociálnych sieťach, v partnerských vzťahoch..., rusínsky jazyk sa pre najmladšie generácie Rusínov stal cudzím jazykom aj vo vlastných domovoch. Bez aktívnej úlohy štátu a zapojenia všetkých ostatných relevantných subjektov do transformácie škôl na rusínske sa táto neochota Rusínov vzdelávať sa vo svojom materinskom jazyku neprelomí.

Ďalšie návrhy vyplývajúce z predstavenej priority vyššie:

¹³ https://www.mzv.sk/documents/10182/11620/140228_3_Hodnotiaca_sprava_vyboru_expertov.pdf

- iniciovať verejnú diskusiu o realizácii prípravy návrhu zákona o národnostných menšinách, ktorý by spolu s potrebami iných národnostných menšín zakotvil potreby podpory jazykových práv rusínskej národnostnej menšiny;
- vykonať v 124 rusínskych obciach, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 20% obyvateľstva, školenia pre starostov a zamestnancov obecných úradov s cieľom informovať orgány samosprávy o jednotlivých ustanoveniach zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení neskorších predpisov;
- **zabezpečiť zmenu v Nariadení vlády Slovenskej republiky č. 534/2011**, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 221/1999 Z. z., ktorým sa vydáva zoznam obcí, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 20 % obyvateľstva a v súlade s ostatným sčítaním obyvateľov, bytov a domov v roku 2011 uviesť vo vzťahu k rusínskym obciam číslo 124;
- **iniciovať zníženie kvóra na používanie jazyka národnostných menšín z 20% na 10% v rámci novelizácie Zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení neskorších predpisov, akceptujúc výsledky posledného sčítania obyvateľov, bytov a domov z roku 2011, a nie výsledky sčítania ľudu z roku 1991.**

Ruská národnostná menšina

V poslednom čase sa ruský jazyk stal viac rozšíreným v dôsledku migrácie obyvateľstva z Ruska a štátov bývalého ZSSR. Občianske združenia ktoré sa zaoberajú kultúrou ruskej národnostnej menšiny komunikujú v ruskom jazyku, tak isto sa v ruskom jazyku vydávajú aj rôzne publikácie a časopis *Vmeste* (Spolu). V médiách sa priestor ruskej národnostnej menšiny dostáva v rámci národnostného magazínu RTVS.

Proces uznania ruského a srbského jazyka za menšinové jazyky v Slovenskej republike v zmysle jazykovej charty, ktorý opätovne inicioval v roku 2014 úrad splnomocnenca po schválení návrhu na ich zaradenie výborom, intenzívne pokračoval aj v roku 2015. Úrad splnomocnenca viedol viacero rokovaní s relevantnými subjektmi a podnikol ďalšie kroky pre úspešnú finalizáciu celého procesu. Návrh na uznanie ruského jazyka a srbského jazyka za menšinové jazyky v SR v zmysle časti II jazykovej charty rada vlády schválila na svojom 22. zasadnutí 15. októbra 2015. Následne bol predmetný materiál schválený vládou SR 18. novembra 2015 uznesením č. 618/2015 Týmto uznesením bolo podpredsedovi vlády a ministrovi zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky uložené notifikovať generálnemu tajomníkovi Rady Európy uznanie ruského jazyka a srbského jazyka za menšinové jazyky v Slovenskej republike v zmysle časti II jazykovej charty. V zmysle uvedeného uznesenia bola táto skutočnosť notifikovaná generálnemu tajomníkovi Rady Európy listom stáleho predstaviteľa SR pri Rade Európy 25. novembra 2015. Vyhlásenie Slovenskej republiky bolo zaregistrované Sekretariátom generálneho tajomníka Rady Európy 27. novembra 2015. Rada Európy následne na svojom webovom sídle zverejnila informáciu, že Slovenská republika deklarovala uznanie ruského jazyka a srbského jazyka za menšinové jazyky v Slovenskej republike v zmysle časti II jazykovej charty.

Jednou z priorít na rok 2016 je otvorenie ruskej knižnice

Srbská národnostná menšina

Srbský jazyk ako jazyk národnostnej menšiny, ktorý sa používa v Slovenskej republike príslušníkmi srbskej národnostnej menšiny sa za posledné obdobie v bežnej komunikácii používa čoraz viac. Dôvodom je aj nárast počtu občanov Srbskej republiky, ale aj samotných príslušníkov srbskej národnostnej menšiny. V dôsledku toho sa srbský jazyk používa čoraz viac aj v obchodnej a ekonomickej sfére.

Používanie srbského jazyka v sociálnej sfére naďalej evidujeme iba v náhodných prípadoch, a to najmä vtedy, ak ide o používanie srbského jazyka príslušníkmi srbskej národnostnej menšiny, ktorí majú znalosti srbského jazyka a sú zamestnaní v orgánoch štátnej alebo verejnej správy.

Srbský jazyk a cyrilské písmo sa používajú v masmediálnej komunikácii, v národnostnom vysielaní RTVS, v *Srbskom magazíne*, na internetovej stránke *Spolku Srbov na Slovensku* (www.spoloksrbov.sk), ako aj v publikáciách, ktoré vydáva spolok.

Slovenská republika deklarovala uznanie ruského jazyka a srbského jazyka za menšinové jazyky v Slovenskej republike v zmysle II. časti jazykovej charty. Proces uznania ruského a srbského jazyka za menšinové jazyky v Slovenskej republike v zmysle jazykovej charty, ktorý opätovne inicioval v roku 2014 úrad splnomocnenca po schválení návrhu na ich zaradenie výborom, intenzívne pokračoval aj v roku 2015. Úrad splnomocnenca viedol viacero rokovaní s relevantnými subjektmi a podnikol ďalšie kroky pre úspešnú finalizáciu celého procesu. Návrh na uznanie ruského jazyka a srbského jazyka za menšinové jazyky v SR v zmysle II. časti jazykovej charty Rada vlády schválila na svojom 22. zasadnutí 15. októbra 2015. následne bol predmetný materiál schválený vládou SR 18. novembra 2015 uznesením č. 618/2015. Týmto uznesením bolo podpredsedovi vlády a ministrom zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky uložené notifikovať generálnemu tajomníkovi Rady Európy uznanie ruského jazyka a srbského jazyka za menšinové jazyky v Slovenskej republike v zmysle II. časti jazykovej charty. V zmysle uvedeného uznesenia bola táto skutočnosť notifikovaná generálnemu tajomníkovi Rady Európy listom stáleho predstaviteľa SR pri Rade Európy 5. novembra 2015. Vyhlásenie Slovenskej republiky bolo zaregistrované Sekretariátom generálneho tajomníka Rady Európy 27. novembra 2015. Rada Európy následne na svojom webovom sídle zverejnila informáciu, že

Slovenská republika deklarovala uznanie ruského jazyka a srbského jazyka za menšinové jazyky v Slovenskej republike v zmysle II. časti jazykovej charty.¹⁴

V roku 2015 sa srbskej národnostnej menšine podarilo otvoriť srbskú knižnicu, čo bolo jednou z priorít na rok 2015. Vznik srbskej knižnice má veľký význam pre príslušníkov srbskej národnostnej menšiny najmä preto, že zbierka kníh zostane aj pre ďalšie generácie.

Medzi priority srbskej národnostnej menšiny v oblasti jazyka patrí najmä vyučovanie srbského jazyka formou večerných škôl, alebo kurzov pre príslušníkov srbskej národnostnej menšiny.

¹⁴ Úrad splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny: *Správa o postavení a právach príslušníkov národnostných menšín za rok 2015*. 2015. s. 82

Ukrajinská národnostná menšina

Ukrajinský jazyk sa v úradnom styku nepoužíva. V obchodnej, ekonomickej, sociálnej sfére sa používa iba v styku s Ukrajinou a v oblasti kultúry sa používa na kultúrnych podujatiach, v národnostnej literatúre a tlači a na divadelných predstaveniach. V náboženskom živote sa liturgie vedú v cirkevnoslovanskom jazyku, niektoré časti aj v nárečí. Čoraz častejšie, najmä v gréckokatolíckych chrámoch sa však prechádza na slovenský jazyk. Informácie týkajúce sa ohrozenia života, zdravia, bezpečnosti a majetku občanov, resp. iné, dôležité informácie sa v ukrajinskom jazyku tiež neuvádzajú.

Ukrajinský jazyk je pomerne blízky k slovenskému, preto sa častejšie nemusí využívať v úradnom styku, v obchodnej, ekonomickej, sociálnej sfére, v kultúre, náboženstve a v iných oblastiach.

Používanie označení v jazyku menšiny na dopravných značkách označujúcich začiatok obce a koniec obce sa realizuje podľa príslušného zákona.

Výskyt ukrajinského jazyka v tlači, v médiách a v kultúrnom živote:

a) v písanej tlači:

- v dvojtýždenníku *Nove žytt'a* (rozsah 4 – 6 strán);
- v detskom časopise *Veselka* (10 čísel ročne v rozsahu 12 strán);
- v literárnom a publicistickom dvojmesačníku *Dukl'a* (rozsah 96 strán);

b) v televízii a rozhlase:

- televízia: 8 – 10 magazínov po 25 min. + spravodajstvo;
- rozhlas: v pracovné dni – 2x týždenne po 25 min.;

+ každý druhý víkend po 7 hodín (v roku 2014 to bolo 10 h 30 min.).

Poznámka: značné skrátenie rozsahu programu v porovnaní s rokom 2008, v roku 2013 došlo k ďalšiemu skráteniu.

c) elektronické médiá:

- webstránky.

V zdravotníckych zariadeniach a zariadeniach sociálnych služieb alebo zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately sa ukrajinský jazyk nepoužíva.

Za prioritu resp. potrebu riešenia v roku 2016 považujeme najmä:

- zmenu systému financovania národnostnej tlače, zvýšenie príspevkov na úroveň odporúčanú Výborom expertov Rady Európy;
- zabezpečenie neznižovania rozsahu rozhlasového vysielania, naopak jeho navýšenie na úroveň do roku 2009, presunutie programu do výhodnejších vysielacích časov, personálne posilnenie redakcie, navýšenie financovania;
- vybudovanie plnohodnotnej redakcie národnostného vysielania v televízii, rozšírenie rozsahu, zvýšenie periodicity vysielania.

Židovská národnostná menšina

Materinským jazykom väčšiny židovského obyvateľstva žijúceho na území Slovenska sú slovenský, maďarský a nemecký jazyk. Podľa sčítania obyvateľstva SR v roku 2011 sa 460 obyvateľov prihlásilo k materinskému jazyku jidiš. Predpokladáme, že väčšinou išlo o skôr narodené osoby, ktorých počet sa neustále znižuje.

Z uvedeného vyplýva, že Židia na Slovensku používajú ako materinský jazyk majoritného obyvateľstva, prípadne jazyk niektorej z ďalších národnostných menšín žijúcich na tomto území. Žiaci a študenti navštevujú najmä školy s vyučovacím jazykom slovenským, v menšom počte maďarským a ďalší študujú v zahraničí.

**Správa o používaní jazykov národnostných menšín, na základe Štatútu
Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny čl. 3 písmeno h)**

1. *Oblasti výskytu menšinového jazyka*

Kde a v akej miere sa používa menšinový jazyk?

- a) v úradnom styku
- b) v obchodnej, ekonomickej, sociálnej sfére,
- c) v kultúre,
- d) náboženstve,
- e) v iných oblastiach,
- f) jeho vzťah k štátnemu jazyku.

2. *Informácie týkajúce sa ohrozenia života, zdravia, bezpečnosti a majetku občanov, resp. iné, dôležité informácie v menšinovom jazyku*

- a) kde sa uvádzajú a v akej forme?

3. *Možnosti používania menšinového jazyka v styku s orgánmi verejnej správy*

- a) ovládanie jazyka menšiny zamestnanci obcí, miestnych orgánov štátnej správy,
- b) možnosti komunikácie v jazyku menšiny,
- c) dostupnosť informácií v jazyku menšiny,
- d) používanie označení v jazyku menšiny: na dopravných značkách označujúcich začiatok obce a koniec obce, iných označení, používanie jazyka menšiny v obecnom rozhlase a v iných oblastiach.

4. *Výskyt menšinového jazyka v tlači, v médiách a v kultúrnom živote*

Uveďte príklady a štatistiky na výskyt menšinového jazyka v týchto oblastiach.

- a) písaná tlač,
- b) televízia a rozhlas,
- c) elektronické médiá.

5. *Možnosti na používanie menšinového jazyka v sociálnej sfére*

Uveďte príklady a štatistiky na výskyt menšinového jazyka v zdravotníckych zariadeniach a zariadeniach sociálnej služby alebo zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

Čo považujete za prioritu resp. potrebu riešenia v roku 2017?

**Zoznam autoriek a autorov časti Správ o používaní jazykov národnostných menšín
za rok 2015**

Diana Dobrucká – Bulharská národnostná menšina

Hana Zelinová – Česká národnostná menšina

Radoslav Jankovič – Chorvátska národnostná menšina

Ján Chúpek – Moravská národnostná menšina

Ondrej Pöss – Nemecká národnostná menšina

Czeslaw Sobek – Poľská národnostná menšina

Miriam Mahajová – Rómska národnostná menšina

Luba Kráľová – Rusínska národnostná menšina

Kristína Lettrichová Dašková – Ruská národnostná menšina

Stane Ribič – Srbská národnostná menšina

Pavol Bogdan – Ukrajinská národnostná menšina

Pavol Mešťan – Židovská národnostná menšina